

Evanjelium z 29. decembra
2019 Svätá rodina - Rok A
Matúš 2,13-15.19-23

Prepis komentára biblistu Fernanda Armelliniho, nerevidovaný autorom

Mudrci práve odišli, keď sa Jozefovi vo sne zjavil Pánov anjel a povedal mu: "Vstaň, vezmi so sebou dieťa a jeho matku, utekaj do Egypta a zostaň tam, kým ťa nevaroval, lebo Herodes chce dieťa vyhládať, aby ho zabil."

Vstal v noci, vzal dieťa i jeho matku a utiekol do Egypta, kde zostal až do Herodesovej smrti, aby sa splnilo, čo povedal Pán prostredníctvom proroka: "Z Egypta som povolal svojho syna."

Keď Herodes zomrel, hľá, Pánov anjel sa zjavil vo sne Jozefovi v Egypte a povedal mu: "Vstaň, vezmi so sebou dieťa i jeho matku a chod' do izraelskej krajiny, lebo tí, čo chceli zabiť dieťa, zomreli. Vstal, vzal dieťa i jeho matku a vošiel do izraelskej krajiny. Keď sa však dozvedel, že v Judei vládne namiesto jeho otca Herodesa Archelaos, bál sa tam ísť. Keď to počul vo sne, odišiel do galilejského kraja a usadil sa v mestečku Nazaret, aby sa splnilo, čo bolo povedané skrze prorokov: "Bude sa volať Nazaretský."

Dnešný úryvok evanjelia nám predstavuje Svätú rodinu v mimoriadne pohnutom období jej dejín, keď musela najprv utiecť do Egypta a potom ju Pán povolal späť do izraelskej krajiny.

Z toho, ako Svätá rodina prežívala túto určite nie ľahkú chvíľu, sa pokúsime vyvodiť niekoľko posolstiev pre naše dnešné rodiny. Potom však prekročíme rámec toho, čo sa zdá byť jednoduchou kronikou bolestnej udalosti, do ktorej bola zapojená Nazaretská rodina; nemáme do činenia s novinárskou správou a už vôbec nie s rozprávkou.

Pri rozprávaní o tomto úteku do Egypta boli apokryfné evanjeliá veľmi vynaliezavé, dali voľný priebeh svojej fantázii, v každom okamihu rozprávajú, že sa diali zázraky, potom levy, leopardy sprevádzajúce Svätú rodinu, palmy skláňajúce sa, aby obetovali Márii datle, Ježiš urýchlil cestu, pretože sa obával, že jeho rodičia budú príliš trpieť horúčavou, a potom veľkolepé uzdravenia, anjeli sprevádzajúci a utešujúci Jozefa a Máriu pred ťažkosťami cesty. Ak neidentifikujeme literárny žáner, ktorý používa evanjelista Matúš, riskujeme, že nám unikne najdôležitejšie posolstvo, ktoré je pre evanjelistu najdôležitejšie.

Biblickí vedci hovoria, že nemáme do činenia s kronikou, ale s "midrašickou hagadou"... Čo to znamená?

Rabíni z Ježišovej doby používa na komunikáciu svoje učenie, nie

abstraktnými úvahami alebo teologickými dišputami, dogmatickými formulkami, ako to neskôr robili naše katechizmy, ale prostredníctvom príbehov.

Svoje učenie odovzdávali prostredníctvom príbehov.

Dnešná stránka je jedným z týchto rabínskych rozprávání, ktoré odkazujú na starozákonné epizódy a aktualizujú ich.

Dnešné rozprávanie je dielom evanjelistu Matúša, ktorý vychádzal z toho, čo sa stalo izraelskému ľudu v Egypte; jeho cieľom nie je vyrozprávať nám epizódu z Ježišovho života, ale pomôcť nám pochopiť, kto je Ježiš a aké je jeho poslanie, ku ktorému bol povoláný, o čom nám hovorí prostredníctvom rozprávania, ktoré teraz počúvame:

Mudrci práve odišli, keď sa Jozefovi vo sne zjavil Pánov anjel a povedal mu: "Vstaň, vezmi so sebou dieťa a jeho matku, utekaj do Egypta a zostaň tam, kým ťa nevaroval, lebo Herodes chce dieťa vyhládať, aby ho zabil."

Vstal v noci, vzal dieťa i jeho matku a utiekol do Egypta, kde zostal až do Herodesovej smrti, aby sa splnilo, čo povedal Pán prostredníctvom proroka: "Z Egypta som povolal svojho syna."

Keď Herodes zomrel, hľa, Pánov anjel sa zjavil Jozefovi v Egypte vo sne a povedal mu: "Vstaň, vezmi so sebou dieťa i jeho matku a choď do izraelskej krajiny, lebo tí, čo chceli zabiť dieťa, zomreli."

Vstal, vzal dieťa i jeho matku a vošiel do izraelskej krajiny.

Pánov anjel sa prihovorie Jozefovi a ukáže mu, čo má urobiť. Kto je tento Pánov anjel?

Je to postava, ktorá sa v Biblii často opakuje a neoznačuje postavu zostupujúcu z neba, ako sme si zvykli predstavovať.

Anjel Pána je stereotypná formulka na označenie samotného Pána, ktorý sa zjavuje, ktorý zasahuje v prospech ľudí... je to Boh, ktorý zjavuje Jozefovi svoje plány, svoju vôľu, a Biblia používa túto formulku "Anjel Pána".

A potom sen, to je ďalší biblický obraz, ktorý predstavuje zjavenie Pánovej vôle.

Biblia je plná zjavení, ktoré sa prostredníctvom snov stali starozákonným postavám, spomíname si na Abraháma, o ktorom sa hovorí, že prijal Božiu vôľu vo sne, ďalej na Jáкова, Jozefa - toho, ktorý neskôr odišiel do Egypta a stal sa faraónovým zástupcom - predovšetkým si spomíname na Šalamúnov sen v Gabaone... stačí povedať, že Boh oznámil svoju vôľu, svoje plány človeku, ktorý bol dobre prebudený.

Tento obraz sa objavuje aj v Novom zákone a vždy v Evanjeliu podľa Matúša; šesťkrát nám tento evanjelista hovorí o snoch a len jeden z nich nie je metaforický, a to Pilátova manželka, ktorá posla svojmu manželovi odkaz: "Pozri, dnes v noci som mala nočné mory o Ježišovi Nazaretskom, tak sa nedostávaj do problémov, nemiešaj sa do záležitostí tohto človeka."

Pohania stále verili v zjavenie prostredníctvom snov, ale v Izraeli

táto prax bola zastaraná, ba dokonca odsúdená, jediným spôsobom, ako pochopiť Pánovu vôľu, bolo obrátiť sa na proroka.

V našom úryvku je teda obraz sna zavedený na zdôraznenie vnútorného rozpoloženia Jozefa, ktorý je vždy pripravený požiadať Pána, aby mu zjavil, čo má urobiť.

Matúš charakterizuje Jozefa ako toho, kto sa vždy pohybuje v plnom súlade nie so svojimi vlastnými snami, ale s Božími snami; tento obraz už evanjelista použil, ako si pripomíname, keď Jozef uvažuje a hľadá, aká by mohla byť Pánova vôľa v súvislosti s Máriou, ktorá otehotnela z Ducha Svätého, a pýta sa sám seba:

"Čo mám robiť s Máriou a dieťaťom, ktoré nosí?" Pán mu vo sne zjavuje svoju vôľu!

Mohli by sme to preložiť do oveľa zrozumiteľnejšieho jazyka: Jozef sa počas modlitby necháva osvietiť Pánovou vôľou!

Spôsob, akým Pán aj dnes hovorí ku každému z nás, keď otvoríme svoje srdce a sme ochotní prijať jeho svetlo, snažíme sa vypnúť všetky ostatné svetlá, všetky ostatné návrhy, aby sme nasledovali to, čo nám ukazuje.

Máme tu prvé posolstvo pre nás všetkých a najmä pre rodiny.

Toto Jozefovo vnútorné rozpoloženie sa vyžaduje od každého z nás, keď si chceme budovať život nie podľa vlastných plánov, ale podľa toho, čo chce Boh. Takto veriaci človek prežíva všetky chvíle svojho života, tie šťastné aj bolestné, všetky udalosti, ktoré sa vyskytnú, aj tie nečakané, vždy hľadajúc svetlo Pána, aby sa naladil na jeho vôľu.

Druhé posolstvo, tentoraz je určené priamo našim rodinám a vyberáme ho z výrazu, ktorý sa v niekoľkých veršoch opakuje štyrikrát, dvakrát je z úst Pána, Pánovho anjela: *"vezmi so sebou dieťa a jeho matku a chod' do Egypta"* a dvakrát sa opakuje ten istý výraz, ktorý sa vzťahuje na vykonanie príkazu *"a Jozef vzal dieťa a jeho matku a odišiel"*.

Jozef neprehovoril ani slovo, počúval Pánov hlas a okamžite začal konať, o čo bol požiadaný.

Jeho správanie je jasne modelované správaním jeho otca Abraháma, ktorému Pán povedal: *"Odíď zo svojej krajiny, zo svojho príbuzenstva, z domu svojho otca a chod' do krajiny, ktorú ti ukážem"*. Abrahám nepovedal ani slovo, posvätný text hovorí, že Abrahám odišiel presne tak, ako Jozef, nepovedal ani slovo, okamžite vykonal to, na čo mu ukázalo Pánovo svetlo.

Je to tá istá ochota, tá istá viera, ktorú Boh našiel v Abrahámovi aj v Jozefovi!

Akú predstavu o rodine sme získali z tohto príbehu?

Myslím, že nás všetkých očarila atmosféra dokonalej harmónie, ktorá vládne medzi Máriou a Jozefom, ktorí sa spoločne a v úplnej zhode rozhodujú o tom, čo majú urobiť.

Len si nevieme predstaviť, že by im unikol výraz

proti nepriazni osudu alebo proti tým, ktorí sú zodpovední za ich nešťastie. V čom spočíva tajomstvo tohto pokoja a rodinnej jednoty, ktoré by sme si všetci želali, aby vládlo v našich rodinách?

Tajomstvo spočíva v tomto: Jozef a Mária sú uprostred ťažkostí jednotní a pokojní, pretože majú referenčný bod, ktorý je pre oboch rovnaký. Ich voľby sú Božie sny, tie, ktoré chcú uchopiť a nasledovať, je to hlas Pána, ktorý vždy počúvajú a nechávajú sa ním viesť. Museli čeliť nepriazni osudu a možno by sa rodina mohla rozpadnúť, ako sa to často stáva v našich rodinách, keď sa vyskytnú ťažké problémy, a niekedy namiesto toho, aby sa rodina spojila, sa rozpadne; to sa nestalo v prípade Márie a Jozefa, pretože keď spoločne čelili nepriazni osudu v Božom svetle, namiesto toho, aby sa rozdelili, vyšli z toho s upevnenou a posilnenou jednotou medzi nimi.

Je tu aj odkaz pre každého otca.

V úžasnej postave Jozefa, vo všetkom, čo nám o ňom hovorí evanjelium, nenachádzame nič, čo by robil s ohľadom na seba, každý jeho čin, o ktorom sa dozvedáme, je vždy v prospech iných.

Jozef sa hýbe, koná pre život, pre dobro, pre spásu druhých, je to človek, ktorý úplne zabúda na seba, na sledovanie vlastných záujmov, vždy a ja pozorný k druhým... a nepovie ani slovo, je to človek, ktorý je vždy v službe tým, ktorí potrebujú jeho pomoc, jeho prítomnosť.

Teraz sa dostávame k najdôležitejšiemu posolstvu, kvôli ktorému evanjelista napísal tento príbeh.

Oba obrazy dnešného úryvku evanjelia, útek do Egypta a návrat do izraelskej krajiny, sa končia biblickým citátom.

Hlbší význam týchto dvoch príbehov možno nájsť v naplnení týchto dvoch prorociet.

Prvý: *"Z Egypta som povolal svojho syna".*

Je to citát z proroka Ozeáša.

Ku koncu svojej knihy uvádza veľmi milú scénu, rozpráva o Božej starostlivosti o svoj ľud a hovorí, že *"Pán bol Izraelu otcom, naplnil ho nehou - a opisuje ich aj - Izraela, ktorý bol jeho prvorodeným synom, učil ho chodiť, držiak ho jemne za ruku"*, ako to robí otec so svojím trojročným dieťaťom, tak Boh sprevádzal svoj ľud počas jeho aj veľmi pohnutých dejín.

Vtedy *"Boh pozdvihol tohto syna k svojmu lícu, aby ho s láskou pohladil, sklonil sa nad ním, aby ho nakrmil, a keď ho videl zotročeného, dal mu utiecť z Egypta a odviedol ho do krajiny slobody"*.

Tento príbeh rozpráva prorok Ozeáš: *"Z Egypta som povolal svojho syna, aby som ho priviedol do slobodnej krajiny."*

Ale keď prišiel do tejto zaslúbenej zeme, bol tento prvorodený syn Izraela skutočne slobodný?

V dnešnom úryvku evanjelia nám Matúš hovorí: "nie, to nebola krajina slobody", v skutočnosti je Svätá rodina nútená utiecť, tentoraz však neuteká z Egypta, ale z Izraela, kde vládne Herodes, tyran, ktorý sa nijako nelíši od egyptského faraóna, ktorý zotročil Izraelitov, riadi sa rovnakými zásadami, pestuje rovnaké ideály veľkosti a moci ako faraón, je úplne

podobne ako faraón.

Nie je to teda materiál na krajinu slobody, pretože krajina otroctva bola v Egypte, je v Izraeli, môže byť kdekoľvek na svete, a preto je potrebné uskutočniť nový exodus z týchto krajín otroctva.

Kráľovstvá tohto sveta sú všetky rovnaké, keď sú budované podľa kritérií ľudskej spravodlivosti, tieto kráľovstvá sa stávajú utláčateľmi, ktorí každého podriaďujú vôli a žiadostiam tyrana dňa.

To je dôvod, prečo evanjelista pripomína toto proroctvo a vzťahuje ho na Ježiša; chce, aby jeho čitatelia už od prvých stránok jeho knihy pochopili, že Ježiš prišiel, aby viedol ľudstvo k novému exodu, nie z hmotnej zeme, ale zo stavu otroctva, aby sa stali skutočne slobodnými ľuďmi.

Egypt je obrazom stavu ľudstva zotročeného faraónmi, Herodesmi, ktorí neváhajú dokonca zabíjať, aby si udržali svoju vládu. Ak sa pozrieme okolo seba, v našom svete, okamžite si uvedomíme, v akom stave sú chudobní, slabí, bezbranní a dokonca aj deti, v akom stave sú títo krehkí ľudia, moc tohto sveta, zákony financií a trhu, lobby výrobcov zbraní.

Toto dieťa, ako nám hovorí Matúš, nás prišlo vytiahnuť z tohto sveta, ktorý je tiež nespravodlivý a krutý, ale krajina otroctva nie je len krajinou sociálnych, kultúrnych, politických a ekonomických štruktúr, ale aj krajinou našich modiel, ktoré nás zotročujú, tých modiel, ktorým odovzdávame voľby svojho života.

Sme otrokmi nielen štruktúr, sme otrokmi aj vo svojom vnútri, otrokmi svojich vášní, ktoré nás vedú k zbožňovaniu peňazí, pôžitkov, úspechu za každú cenu; ak sú naším Bohom peniaze, potom je to on, kto nám dáva príkazy, čo máme robiť, on nám tiež povie, aby sme využívali, podvádzali a v prípade potreby sa uchýlili k násiliu.

Tí, ktorí počúvajú rady tohto bôžika, sa nakoniec ocitnú v kráľovstvách faraónov a Herodesov, z ktorých treba utiecť, aby sme mohli žiť ako ľudia.

Ak je našou modlou profesionálna kariéra, dáva nám príkazy a my musíme byť ochotní robiť kompromisy so svojím svedomím, klamať, ak je to potrebné, skláňať sa v zdvorilostiach, pokrytectve, klamstvách; modly nás vždy stavajú do ríše otroctva.

Práve do tohto Egypta, hovorí Matúš, prišiel Boží syn, vstúpil, ponoril sa do nášho otrockého stavu... do všetkých týchto otroctiev, aby nás zachránil, aby nás vyviedol von, aby sme boli skutočne slobodnými ľuďmi.

Nie je to teda správa o materiálnej ceste, ktorú Matúš zostavil, ale pomocou biblického citátu ponúkol svojim čitateľom prvotný interpretačný kľúč k svojmu evanjeliu, predstavil Ježiša ako nového Mojžiša, ktorý nás chce priviesť do skutočnej krajiny slobody, ktorou je Božie kráľovstvo, ľud tých, ktorí prijímajú jeho blahoslavenstvá a budujú s ním nový svet, konečne ľudský.

Teraz si vypočujme, ako Matúš uzatvára dva obrazy, ktoré zostavil:

Keď sa však dozvedel, že v Judei vládne namiesto jeho otca Herodesa Archelaos, bál sa tam ísť. Varovaný potom vo sne, odišiel do Galiley a usadil sa v mestečku, ktoré sa volalo

Nazaret, aby sa splnilo, čo bolo povedané skrze prorokov: "Bude sa volať Nazaretský".

Evanjelista Matúš uzatvára svoje rozprávanie citáciou druhého proroctva: *"Bude sa volať Nazaretský"*.

Ak prelistujeme celý Starý zákon, toto proroctvo nenájdeme, takže na rozdiel od predchádzajúceho nie je jasné a má mnoho výkladov, aký môže mať význam?

Názov Nazaret možno súvisí s hebrejským slovom "nétser", ktoré znamená "vetva" alebo "púčik".

Kto navštívi Nazaret a pozerá sa z výšky na hory obklopujúce malú vyvýšeninu, na ktorej dnes stojí Bazilika Zvestovania, má jasno dojem, že stojíme pred rozkvitnutým kvetom, hory usporiadané okolo neho ako amfiteáter vyzerajú ako okvetné lístky s piestikom uprostred, dedina obývaná v Ježišovom čase; a možno práve táto konformita dala miestu názov Nazaret, od "nétser", rozkvitnutá, rozkvitnutá dedina.

Keď sa Ježiš vrátil z Egypta - rozpráva evanjelista Matúš - prišiel do Nazareta, nazvali ho Nazaretský podľa "nétser", "výhonok" a hneď potom je tu odkaz na Izaiášovo proroctvo, ktorý povedal:

"Zo spáleného kmeňa, ktorý je už takmer mŕtvy, Dávidovej dynastie jedného dňa vyrastie výhonok z kmeňa Jesseho, z jeho koreňov vyrastie stromček."

Matúš nás pozýva, pravdepodobne narážajúc na toto proroctvo, aby sme videli, ako z púčika Dávidovho rodu vyrastá kvet, ktorý začína skutočné kráľovstvo, ktoré sa nikdy neskončí...

Na záver by som však chcel povedať ešte jednu myšlienku o Jozefovi.

Použil som výraz otec pre Jozefa, nepridal som domnelý, na tejto zemi je skutočným otcom Ježiša on, pretože spolu s Máriou to bol on, kto spôsobil, že sa z Ježiša stal človek, on to bol, kto ho nechal rásť tým, že mu odovzdal hodnoty, ktoré charakterizujú pravého človeka.

Otcovstvo nestotožňujeme s odovzdávaním biologického života, otec je ten, kto robí z dieťaťa človeka, aj keď mu nedal biologický život, ten, kto mu odovzdáva ľudskosť, hodnoty, ktorým veril, keď z dieťaťa vyrastie človek s týmto humanizmom, ktorý mu odovzdal, je skutočným otcom.

Práve on teda Ježišovi vštepil hodnoty, ktoré ho charakterizujú, schopnosť milovať, pozornosť voči druhým, zabúdanie na seba pre druhých, česťnosť, poctivosť, starostlivosť o chudobných... to je to, čo charakterizuje pravého človeka.

Ježiš, ako si pamätáme, bol alergický na všetko pokrytectvo, kde sa to všetko naučil?

Kto ho prinútil osvojiť si tieto hodnoty, ak nie jeho otec?

Ježiš vyrastal a bol vychovávaný k starostlivosti o najmenších, k priateľstvu s tými, ktorí v živote urobili chybu, k láske a úcte k cudzincom, Samaritánom...

Kto mu vštepil tieto hodnoty?

Jozef nepočul Ježišovo kázanie, ale v Ježišových slovách, v posolstve lásky, ktoré hlásal, môžeme vo vodoznakoch čítať hodnoty, ktoré sa naučil pozorovaním života svojich rodičov, otca a matky, ktorých mu nebeský Otec postavil po boku, aby vyrastal s hodnotami, ktoré mali odrážať tvár jeho nebeského Otca.

Ak chcel Otec ukázať svoju tvár v Ježišovi Nazaretskom, zariadil, aby tento manželský pár vychovával jeho jednorodeného syna, aby sa mu plne podobal, a keď sa pozrieme na to, ako vychovávali tohto človeka, Ježiša Nazaretského, môžeme povedať, že Otec v nebi si vybral správnych ľudí.